

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУН, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИН БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫН ДЕПУТАТТАРЫНЫН ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИН ОРГАНЫ

1932
апрель
20
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 78 (4508)
ӨРГЭЗ 27 КОП.

БОХУНГУ СОЛУНДА:

Областын ховуларында (1 арын). Тыва автономнуг областа хөй уругларын иелерин «Иениң алдары» орденнер-биле болгаш «Иениң медали» медальдер-биле шаңнаар дугайында РСФСР-нин Дээди Советиниң Президиумунун Чарлы (1 арын).

Часкы хову ажылдарына чарышты калбартыр: М. Лопсан-оол. Социалисттик хүлээлгелер амьдырал кырынга боттаныр. А. Васильев. — Механизаторлар-биле колхозчуларын демниң ажылы (2 арын).
Областын профвизелдериниң чуулганын IV пленуму (3 арын).

А. Ермакова.—Тараа культурадаларынын яровизасташкыны (3 арын). Улус демократиязынын чурттаулууда (4 арын).
С. Митин. — Англида америк эжелекчилер (4 арын).
Кореяда болушкуннар (4 арын).

Партияның райкомнары болгаш көдээ эге организациялары

Бодунуң билиниң бедидип, марксизм-ленинизмниң үндэсинерин мога-шылап чок шингээдин болгаш партияны корум-чурумну шыгыг сөгүп, партияның болгаш чурттуң политикагы амьдыралына киржирин партия кижигүнү бурзуңде ВКП(б) Уставы негеп турар.

Көдээ партия организацияларының—колхозтарның, совхозтарның болгаш МТС-терин партия организацияларының ажылы чогуур деңгели-биле чорзун дээш коммунистер бурзуу болза, ыяаыла даалганы ап, ону эң харысалгалы-биле көөр болгаш боттандылар ужурут. Ол дээр, көдээни партия организацияларынын ажылын экижидериниң үндэсин болур.

Партияның көдээ райкомнары болза, колхоз бүдүрүлгезинин бүгүле адырларына боттарының саяларын чедирип, социалисттик чер ажылынын ажыл-ишчилериниң калбак массалары-биле доктаамал харылажып турар болгаш колхозтарның, совхозтарның, МТС-терин партия организацияларын дамчыштыр партияның болгаш чакыткыш шийитилерин амьдырал кырынга боттандылар дээш бүгү коммунистерни катыштырып турар.

Партия эге организациялары—партия райкомнарының эң не быжыг болгаш идегелдик чөлөнгичи болур. Ынчангаш, партия райкомнары чүгө партия эге организацияларынын болгаш бүгү коммунистерниң организакчы мергежилге даянган турар болза, ам көдээ ажил-агыйны болгаш масса чонунуң политикагы кижизидилгезин чедишкенин удурут шыдаар. Оон ужурунда партия организацияларынын организакчы быжыгышкынын болгаш ажилдар аргалын бедидер дээш чорудар ажил болза, партияның район комитеттеринин база бир эң чугула соругазы болуп турар.

Ол хире чугула соругаларны күүседир дээш партиянын Улуг-Хем болгаш Бий-Хем райкомнары партия организацияларының улуг кичээгенин салып, хүн-бүрдө аларга даянып турар. Ол райкомнарының бюроклары болза, партияны күштерин таарыштыр тургузууга улуг кичээгенин салып турар. Көдээ черлерде коммунистерниң хөй-нурууу көдээ ажил-агый бүдүрүлгезинде мурнакчы ажылдап турар. Коммунистер колхозтар даргалары, бригадирлер, агрономнар, малчынар болуп ажилдап турарлар. Олар колхозчу массаның өзүлүг организакчылары болгаш кижизидикчилери болуп турар.

Партияның ол райкомнары онза кичээгенин ажил-агый талазы-биле чыдып каап турар колхозтарже салып турар. Ол колхозтарның партия эге организацияларынын секретарларына тускай семинар өөредилгезин эрттирген болгаш ол эге организацияларга хүн-бүрүнүн дузазын берип турар.

Ол райкомнар боттарының кудуку организацияларын боттуу-биле удурут келген. Секретарларнын семинарларын эрттиреринден аңгыда, райкомнарының ажилдакчылары чер-черге боттары баргаш, эге организацияларын амьдыралыңче болгаш практикагы ажилдарыңче хагылап, аларга боттарының ажиткы сумелерин берип турарлар. Улуг-Хем районун Ленин аттыг, Сталин аттыг болгаш Бий-Хем районун «Кызыл тараачын», Кочегов аттыг колхозтарнын коммунистериниң эгээлешкени-биле часкы хову ажилдарын чогуур хуусааында, бедик агротехникагы деңгелге эрттирер дээш социалисттик чарыш ол район-

нарың тараажыларының ортузунда калбарган.

Таңды, Каа-Хем, Барыш-Хемчик, Суг-Хөл районнарының дыка хөй партия организациялары колхозчуларның ортузунга политикагы ажилдарын ол ышкан хүн бүрдө соксаал чокка чорудуп турар. Массанын ортузунга организакчы болгаш агитация-массалыг ажилдары оларның чорударына партия райкомнары боттуг дузаны берип турар.

Ынчалза-даа, чамдык райкомнарда партия эге организацияларының чогуур кичээгенин салбай, аларнын быжыгышкыны дээш демисешпей турар чоруктар ам-даа бар. Чижээ, Бай-Тайга болгаш Эрзин районнарында чамдык көдээ партия эге организациялары боттарының хүлээлгелерин сула күүседип турда, партия райкомнары колхозтарның ажил-чорудулгазын экижидер дугайында харысалганы чүгө аларга онаал, а боттары шийитилдик хемчеглерни эки албайн турар. Бир эвес партия райкомнары боттарының удуртулганында эге организацияларының чогуур негелдени кош-кадып, олар-биле харылазын бичин-даа када үзер болза, колхозтарның, совхозтарның болгаш МТС-териниң нити ажил-агый соругаларының күүселдизинге база чедимче чок байдалды болдулар дээрзи билдингир.

Ол райкомнарының ажылында улуг четпес чүүл болза, бюро хуралдарында көдээ партия эге организацияларынын секретарларының отчеттарын ховар дыннап турары болур. Партияны-организакчы болгаш партияны-политиктиг ажилдар экижидериниң дузаламчызын оларга көргүсептир турган.

Партия райому чүгө бодунуң болгаш кызы активтин күжү-биле ажил-агый болгаш политиктиг ажилдарны эки удурут шыдаар. Олар эге организациялардан коммунист бурзууге партияны даалгаларын берген турарын, оон күүселдизин доктаамал контролдаарын негээр керек.

Партия организацияларынын секретарларының кижизидилгезинин, оларнын доктаамал ханы өөредилгезинин дугайында сөгүш салыр. Партияның активтерин партияны ажилды практикага өөредир, аларга семинарларны, дуржулга солчурунун чөөүлгө хуралдарын үргүчү чорудуп, партиянын болгаш чакыткыш шийитилерин чогуур үезинде таныжып аларына база ону амьдырал кырынга боттандыларына дузалаар керек.

Көдээниң партия организациялары ам үеде эң харысалгалыг үе—часкы тарылганын кампаниязынын бүдүрүлгезинде туруп турар. Часкы хову ажилдарын организацияны бедик деңгелге эрттирерин ВКП(б) обкомунун чоктака чаа болуп эрткен VIII пленуму партия райкомнарындан, эге организациялардан негээр. Часкы тарылга үезинде партияны-политиктиг ажилды таарымчалыг организастаарын онзалап демдеглевшаан, партия обкомунун пленуму болза, часкы тарылганың бүгү участоктарын боттарының контролюнун адаанга тургузуп, четпестерни чогуур үезинде илердерин болгаш оларны дүрген узуткаарынын хемчеглерин аларын партия райкомнарына, эге организацияларга дааскан.

Көдээниң партия организацияларының ажылынын деңгелин улам бедидип тургаш, көдээ ажил-агыйны хөгжүдериниң соругаларын чедишкенин боттандылар.

Май мурнунун чарыжынын чедишкени

Кызыл хоорайның улуттук, транспорт организацияларының ажилдакчылары мурнунга тургустунган соругаларны күүседир-биле элзэн улуг ажилдарны калбартып чорутканының түнелдиге май мурнуу чарыжынын социалисттик чарыжына элзэн эки түнелдер чедип алдынган.

Бүдүрүлгө черлери бирги кварталдын планын нитизи-биле 101,4 хуу кылдыр күүсеткен. Социалисттик чарышка эки түнелдерни чедип алган черлер болза: Даарыналга комбинаты, «Тыва алдын» трестиниң транспорт конторазы болгудула. Ол бүдүрүлгелерге ВКП(б) хоорай комитетинин болгаш хоорайның күүсеки комитетиниң шийитил кызыл туугун тывыскалыа.

Устүнде бүдүрүлгелерден аңгыда май мурнуу чарыжынын социалисттик чарыжына эки түнелдерни көргүскөн өске-даа бүдүрүлгелер бар. Чижээ:

жээлээр, сапог даарар мастерка квартал планын нитизи-биле 120 хуу, бараан талазы-биле 145 хуу, далган дээрбези нити продукцияның планын 151 хуу, барааның продукциянын планын 130,6 хуу күүсеткилзэннер.

Ол ышкан эки түнелдерни Областын хергелел кооперациязынын транспорт конторазы болгаш Кызылдын авторотазы база чедип алдынар. Олар кайзы-даа бирги кварталдын планын ажыр күүсеткилзэннер.

Кызылдын бүдүрүлгө болгаш транспорт ажилдакчыларынын мурнунда чедип алдыган чедишкенин улам-на быжыглары болгаш социалисттик чарышты улам-на калбартып, ону мурнакчы күш-ажылды методу болдулары—бүдүрүлгелерде партия организацияларында болгаш оон удурткучуларындан негетинип турар.

Областын ховуларында

Суггарылга бугаларын өй-шаанда септээр болгаш часкы хар суун суггарылгага ажыглаар

Массалыг хергелел барааннарынын үүрмектеп садар өртектеринин чаа чигелдизин дугайында СССР-нин Министрлер Чөөүленинин болгаш ВКП(б) ТК-нын доктаалына Чаа-Хөл районун бүгү ажилчы чоннары бодунун Төрөөн чурту дээш канчаар-даа аажок улуг чоргаарал болгаш өөрүшкү-биле ужурашкан. МТС-тин коллектив болгаш эр, херэжен колхозчулар боттарының митингилеринге ол доктаалды таныжып тургаш, бичилин көдээ ажил-агыйны мурнунда салдыган соругаларны чедишкенин күүседир, күш-ажылды бүдүрүчүлүгү бедидер, ылаңгыя часкы ажилдарны эң кыска хуусаада бедик шынарлыг эрттирер дугайында хүлээлгелерин алганнар.

Сталин аттыг колхозтун колхозчулары нити хуралг хову ажилынын бригадаларының ажил планын бадылааш, тарылга мурнуун ажилдарынын үезинде суггарылга четкилерин белеткээр болгаш часкы хар суун ажыглап суггарылга чорударының 55 кижизин составты 2 бригаданы үзүп үндүргөн. Суггарылганын баштайгы хүнүнде колхозчулар Сундуй, Гиче-оол, Ондароол, Таржаа, Дэмба, Олай болгаш өскелер-даа онза шынарлар 25 га черни суггарып каапканнар.

«Тилелге», «Бай-Булуң» болгаш Сталин аттыг колхозтун Ак-Тал бугазын суггарылгага эки белеткээ. Ол буганын бедиринде ажыдып, дугал турар улуг хаалганы кылган. Кажан «Тилелге» колхозтун шөлүңчө суг бээр дээш болза, ол хаалганы өйдө ажыдыптар. Кажан суг хөлүн эрттир көвүлөп келгенде артык сугну өскээр аксыптар кыл-

дыр база таарыштыр кылган. Буга бедириниң шак мындыг тудуун кылдырыңа «Бай-Булуң» колхозтун (даргазы эш Комбу) колхозчулары онза эки ажилдазынар.

Мурнакчы колхозтарның чыдыган дуржулгазы-биле ам үеде суггарылга четкилерин эде тургузуп, тарылга мурнунун суггарылгазына эрги бугаларын ажыглаар, а тарылга сөөлдүңгө суггарылгага түр суггарылга бугаларын ажыглаар чаа суггарылга системасына кирер. Машина-трактор станциязы, суггарылга системасынын эргелели болгаш колхозтар баштаар черлери калды суггарылга четкилерин эде тургузар, суггарылганын чаа системасын киреринин планын тургусканнар.

Эрткен чылын Сталин аттыг болгаш «Тилелге» колхозтарга часкы, чайгы суггарылгаларын өй-шаанда чорудуп, чайгы суггарылгага түр суггарылга бугаларын ажыглаашы-биле чамдык черлерден 18—20 центнер дуржулганы алган. Бо чижек чаа суггарылга системасынын артык ажиткыны бузуреткен. Ам бо чылын районун колхозтары суггарылганы бо системанын ажыглаар дээш ажилды чорудуп турар.

Районун суггарылга системасын эргелели хову ажилынын бригадаларынын бригадирлери-биле болгаш суггарыкчылары-биле ийи хүнүнү семинарны эрттирген. Ол семинарга суггарылга четкилерин суггарылгага белеткээр, суггарылганы организакчы чорудары, суггарылганы аргалары болгаш ону чорудары, суггарылганын чаа системасы болгаш ону районун колхозтарына ажилдаары дээш чижектиг «мадары» 16 шак нитинде өөренип эрт-

кен. Лекцияларны суггарылга системасынын инженер эш Драко, районун көдээ ажил-агый килдизинин кол агроному эш Агольцов, МТС-тин улут агроному эш Булова номчаан. Семинарга лекциялардан аңгыда суггарылганын чорударын херек кырынга көргүзүп турган.

Чамдык чедишкенин-биле чергелештир бар турар улут четпестерин демдеглээр эргезок чугула. Молотов аттыг колхоз (даргазы эш Беган) суггарылга бугаларының септелгезинче колхозчуларын организастап шыдавын турар болгаш буга септелгезин херек ыяш материалдарны четпес белеткээр. Суг ажил-агыйны ажилдакчылары колхозтарга эвээш барып, колхозтарга техниктиг дузаны көргүзөр, ажилдын чорудулганын дынаар, суггарылга пропаганданын көптөредир талазы-биле кончус четпес ажилдап турар.

Ам кол сорулга болза, районун көдээ ажил-агый килдизинин болгаш МТС-тин агрономнары, суг ажил-агыйны ажилдакчылары колхозтарда суггарылга бугаларын септелгезин, тарылга мурнунун суггарылганын чоруп турарын хүн үргүчү контролдаар болгаш илерзэн четпестерин узуткаар дугайында ажилды боттары-биле организастаар ужурут. Бир эвес тарылга мурнунун суггарылганын эң организакчы чорудар болза, тараа эрте үнер болгаш чайгы суггарылганы чигедир деп чүвени колхоз бурзуу бодаар керек.

Районун колхозчулары 1952 чылды чарыжында суггарылганы 2—3 удаа чорудуп тургаш, гадаа 17—18 центнер дуржулганы чедип алыр деп хүлээлгени алганнар.

Квартал планын күүсеткен

Кызыл хоорайның хергелел кооперациязы бодунун ажил-чорудулгазына чокта болуп эрткен хуууларын чагыын күүседир ажилды организастап тургаш багай эвес түнелдерни чедип алган. 1952 чылдын бирги кварталда үүрмектеп садар бараан сарылгазынын планы 107 хуу, хөй-нитиниң чеменилге черлери планын 108 хуу күүсеткен.

Магазиннер чонун хергелелин хандылар талазы-биле ажилды мурнукуундан экижиткенер. Магазиннер чонун хүн-бүрү хергелээр барааннары садар, совет садмынын культуразын бедидер, бараан сарылгазынын планын өй-шаанда болгаш шынарлыг күүседиринче кичээгенин удгартыган.

Горнонун садыг болгаш нити чеменилге ажилдакчыларынын нитинде эки түнелдерни көргүскөн болза: № 5 магазин (эргелекчи эш Седельникова) бараан сарылгазынын планын 125 хуу, № 20 магазин (эргелекчи эш Леонов)—122,6 хуу, № 14 магазин (эргелекчи эш Вишняк)—117 хуу, № 1 магазиниң улуттук барааннары садар килдизи (эргелекчи эш Быкова)—115 хуу күүсеткилзэннер.

№ 2 столовая (эргелекчи эш Чийменко) нити чеменилге планын 104 хуу күүсеткен.

Ам сорулга болза, чедип алдыган чедишкенин быжыглары дээш ажилдаары болуп турар.

Социалисттик чарыштын тилекчилери

«Тыва алдын» трестин эргелел черинин транспортчуларынын ажилчылары боттарынын социалисттик чарыжына транспорт ажилын экижидип, оон-биле трестин эске бүдүрүлгелерин ажар бис деп оларны социалисттик чарышка бо чылдың январь-айда кыйгырганнар.

Бирги квартал төнгөн. Апрельдин бирезде транспорт конторазының бүгү ажилчылары болгаш инженер-техниктиг ажилдакчылары токарлар чехинге чыгып келгенер. Орта бирги кварталда кылган ажилдын түнелени үндүргенер. Коллектив берген сөзүн алдарлы-биле элзеп шыдаан. Бирги кварталда сөөртүлгенин планын март доста-ла күүсеттинген турган. Сөөртүлгенин тоша талазы-биле планы 203 хуу, тонна-километр талазы-биле план 139 хуу, машина бурзуу ажилдар нормазы 139 хуу күүсеткен.

Коллектив ам май мурнунун социалисттик чарыжына калбартып чорудуп турар. Транспортчулар бортта база түнелени болуп үнер деп даг улуттурунун эске бүдүрүлгелерин май мурнунун социалисттик чарыжына кыйгырганнар.

Чөөн-Хемчик районун колхозтарында

ЧАДААНА (Телефон-биле). Бүгү делегейин ажилчы чоннарының байырлары Май 1-ге чедишкенин ужуражыры-биле часкы тарылганын эң-не кыска хуусаада агротехника талазы-биле бедик деңгелге эрттирер дугайында Чөөн-Хемчик районда «Кызыл тараачын» колхозтун эр, херэжен колхозчулары апрельдин эгезинде Май мурнунун социалисттик чарыжын калбартышаан ол дугайында районун бүгү колхозтарына кыйгырып үндүргөн.

«Кызыл тараачын» колхозтун колхозчуларының ол кыйгырынын районун бүгү колхозтары изин-биле деткип, часкы хову ажилдарын кыска хуусаада шынарлыг доозар дугайында социалисттик хүлээлгелерин алгаш, ону херек кырында чедишкенин күүседип турар. Ылангыя эрткен күзүн аңдарган черлерин илтирээр болгаш тарылга шөлүн аңдарарының бетинде суггар ажил апрельдин 16—17 хүннеринден

эгезин районда калбаа-биле эгезлээр.

Бо хүннерин дургузунда район нитинде 440 га чер суггартылган болгаш 317 га чери илтирээр.

Чөөн-Хемчик районун «Искра» көдээ ажил-агый артели часкы тарылгага белеткелди апрельдин эгезинде-ле бүрүн доозуп алган болгаш оон хову бригадалары боттарының хову турлаан Белдир-Бажы деп черге дерин тургускаш ынаар көжүп алышаан, тарылга шөлүн сайырадып, 190 га черин чараганын аштаан.

Ол колхозта 3 тракторлар ажилдап турар, сөөлгү хүннерде 200 га хире черин шыгып базырып илтирээр.

Колхозтун хову бригадаларында партиянын агитация-массалыг ажилын эки тургускан. Ында 14 агитаторлар ажилдап турар. Олар апрель айнын эгезинде колхозчуларга мичуринчи эртемни чедишкенин

дугайында болгаш биче колхозтарны улуттыр катыштырганынын ужурудузанын дугайында лекцияларны номчаан.

Хову бригадаларында «Бедик дүжүт дээш» болгаш «Тайбың күш-ажылы»—деп ийи хана солуннары бар, оларны бо аразында үнү, үш каттап үндүргүзүп, оон ынай бир-бир хүндүлөп самбыраларын тургускан, хову ажилынын мурнакчыларынын аттары ында көстүп турар.

Хову бригадалары болгаш тус-тус кижилер аразында социалисттик чарышты чарып алган часкы тарылганы 9—12 ажил хүннеринде доозар деп хүлээлге алган хайнышкынын ажилдап турар.

Колхозчуларынын аразында Дарыма, Дуган-оол, Чолдак-Кара болгаш өске-даа эштер кызымак ажилдап, социалисттик чарыштын мурнакчылары болуп турарлар.

Тыва автономнуг областа хөй уругларын иелерин «Иениң алдары» орденнер-биле болгаш «Иениң медали» медальдер-биле шаңнаар дугайында РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун ЧАРЛЫ

ССРЭ-нин Дээди Советиниң Президиумунун 1944 чылдын август 18-те Чарлының Эзуагар СССР-нин Дээди Советиниң Президиумунун мурнундан шаңнаары болза:

Тос уругларны төрөөн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИНГ АЛДАРЫ» ОРДЕННИНГ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Монгуш Чысмаа Баянооловна—Чөөн-Хемчик районун Калинин аттыг колхозтун колхозчузу.
2. Ондар Дагбаан Кылынооловна—Чөөн-Хемчик районун «Большевик» колхозтун колхозчузу.
3. Ооржак Дуктур-Бора Боратонова—Мөңгүн-Тайга районун Хүрэн-Тайга көдээ Советинде өг-бүлө ээзи.
4. Симаскова Евдокия Михайловна—Кызыл районун Черби суурда өг-бүлө ээзи.
5. Хертек Опей Успун-Кендиновна—Мөңгүн-Тайга районун Мөңгөн-Бүрэн көдээ Советинде өг-бүлө ээзи.

Сес уругларны төрөөн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИНГ АЛДАРЫ» ОРДЕННИНГ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Монгуш Саглай Шыдаанова—Чөөн-Хемчик районун Калинин аттыг колхозтун колхозчузу.
2. Монгуш Серин Даскуновна—

Чөөн-Хемчик районун «Большевик» колхозтун колхозчузу.

3. Рыженкова Марфа Кирилловна—Таңды районун «Кызыл партизан» колхозтун колхозчузу.

Чеди уругларны төрөөн болгаш кижизиткен иелерни

1. Барзын Мыйдок Медлеровна—Мөңгүн-Тайга районун Каргы көдээ Советинде өг-бүлө ээзи.
2. Дерягина Екатерина Моисеевна—Кызыл хоорайда өг-бүлө ээзи.
3. Донгак Кертик Доорамчовна—Өвүр районун Дус-Дог көдээ Советинде өг-бүлө ээзи.
4. Доскаар Бадик Дамбаштайовна—Мөңгүн-Тайга районун Мугур-Аксы көдээ Советинде өг-бүлө ээзи.
5. Зыкова Харитина Илларионовна—Кызыл хоорайда өг-бүлө ээзи.
6. Иргит Арманзай Догдановна—Мөңгүн-Тайга районун Каргы көдээ Советинде өг-бүлө ээзи.
7. Кара-Сал Намажал Дажыновна—Чөөн-Хемчик районун «Большевик» колхозтун колхозчузу.
8. Монгуш Бичин-уруг Сундуйовна—Чөөн-Хемчик районун «Коммунизмче орук» колхозтун колхозчузу.
9. Монгуш Барбалдай Баадановна—Чөөн-Хемчик районун «Большевик» колхозтун колхозчузу.
10. Монгуш Дарымаа Шыдыновна—Чөөн-Хемчик районун «Коммунизмче орук» колхозтун колхозчузу.

на—Чөөн-Хемчик районун «Коммунизмче орук» колхозтун колхозчузу.

11. Монгуш Сендиямаа Дуктур-ооловна—Чөөн-Хемчик районун «Большевик» колхозтун колхозчузу.

12. Монгуш Чанчып Хивиловна—Чөөн-Хемчик районун «Большевик» колхозтун колхозчузу.

13. Чернышева Анна Григорьевна—Кызыл хоорайда өг-бүлө ээзи.

Алды уругларны төрөөн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИНГ МЕДАЛИ»

1. Амыжаа Иргит Мөңгеевна—Мөңгүн-Тайга районун Каргы көдээ Советинде өг-бүлө ээзи.
2. Баазан Достак Ыйдымовна—Чөөн-Хемчик районун Жданов аттыг колхозтун колхозчузу.
3. Бездотество Мария Яковлевна—Кызыл хоорайда өг-бүлө ээзи.
4. Даваа Иргит Дундуновна—Мөңгүн-Тайга районун Мугур-Аксы көдээ Советинде өг-бүлө ээзи.
5. Делбиш Опей Барымзайовна—Мөңгүн-Тайга районун Каргы көдээ Советинде өг-бүлө ээзи.
6. Донгак Кажыптаа Кертикковна—Чөөн-Хемчик районун Калинин аттыг колхозтун колхозчузу.
7. Иргит Ханды-Сюрюк Мөңгеевна—Мөңгүн-Тайга районун Мөңгөн-Бүрэн көдээ Советинде өг-бүлө ээзи.
8. Иргит Чанзын Сүүр-ооловна—

Мөңгүн-Тайга районун Хүрэн-Тайга көдээ Советинде өг-бүлө ээзи.

9. Копылова Мария Ивановна—Кызыл хоорайда өг-бүлө ээзи.

10. Коровина Елена Степановна—Кызыл районун Черби суурда өг-бүлө ээзи.

11. Куулар Опей Бады-Ширювна—Чөөн-Хемчик районун «Большевик» колхозтун колхозчузу.

12. Куулар Эшкүжек Мартановна—Чөөн-Хемчик районун «Большевик» колхозтун колхозчузу.

13. Куулар Раа-Хөле Дагбаовна—Чөөн-Хемчик районун «Большевик» колхозтун колхозчузу.

14. Куулар Серемаа Амаковна—Чөөн-Хемчик районун Жданов аттыг колхозтун колхозчузу.

Часкы хову ажилдарына чарышты калбартыр

Социалисттик хүлээлгелер амыдырал кырынга боттаныр

Танды районун колхозчулары, механизаторлары болгаш кедээ ажил-агыйнын специалистери бүгү улустун социалисттик чарышынга катышкан. Часкы хову ажилын чедишкенин эрттирерин сорулгаларын чугаалашкан хуралдар чоокта чаа болуулаан.

Анаа районун тараажылары бедиткен социалисттик хүлээлгелерин алган. Бо чылын тарылга шүлүн 14,5 хуу калбартыр, часкы тарылганы 9 ажил хүнүндө бедик агротехникти денелге чорудар, районун нити тарылга шөлүнгө га бүрүзүндө ортумаа-биле 17 центнер, а сугаттыг черлерге 21 центнер дүжүттү чедип алыр — бо болза, районун тараажыларынын катышкан нити социалисттик хүлээлгези.

«Пламя революции» колхозтун колхозчулары бо чылын тарылга шөлүн эрткен чылдазындаан 304 гектар улгаттарынын хүлээлгези. Аш-чөмчү кол культурасы — кызыл-тасты 141 га улгаттыр болгаш 700 га шөлге га бүрүзүндө 25 центнер дүжүттү алыр деп сорулганы салган. Ол ышкаш колхозта бригада бүрүзүнүн социалисттик хүлээлгелери бедик. Сталин аттыг колхозтун № 1 хову бригаданын кыркыкчилери тараа культуранын га бүрүзүндө 17 центнер, үезин устоготуунга га бүрүзүндө 23 центнер дүжүттү аларын шийткөөлө.

Балгазын МЖС-те коммунист Шелепова уурткан трактор бригаданын кыркыкчилери эң эки бригадаларын бирээзи болуп шыдаар бис деп хүлээлгези, трактор бүрүзү-биле чымчак чери аядарын неделанын бир хүнүндө камнатып алдыган кывар чүүл-биле аядаарын хүлээлгези.

Николай Пахорук — ол районда база бир алдарлыг тракторист ол болза, бодунун агрегаты-биле хүндө 160 га тарааны тарыр деп хүлээлгени алган, а тракторист Исаков сезон ишинде «НАТИ» деп трактор-биле 1800 га чымчак чери аядар болган болгаш кывар чүүлү 15 хуу, чаар материалды 5 хуу камнап алыр, сезон төңүзүндө техникти бүгү кезектерин долу дужаар мен деп бүрүлдиг чугаалаан.

Бо бүгү болза, районун тараажыларынын болгаш механизаторларынын бо чылын тарылгадан бедик дүжүт чедип алыр дээш демселге патриоттук кедүрүшкүнүнү херечизи болур. Хову ажилына социалисттик чарышты удурутур талазы-биле партия болгаш совет органдарынын, кедээ ажил-агыйнын удуруткучуларынын харьсалгасы улуг.

Партия райкомунун бирозу часкы тарылга үезинде калбартын чорудар агит-массалыг ажилдары

нын тодаргай планын бадылаан. Бо дугайында хемчеглерин кедээниң партия эге организацияларынын хуралдарына база чугаалашкылаан, анаа агитаторларнын составын, агитхуудустарнын редакторларын бадылаан болгаш часкы хову ажилынын үезинде чорудар лекция, беседаларнын темаларын планнап кылган. «Сталинский путь», Сталин аттыг, Ленин аттыг, Калинин аттыг, «Красный партизан» колхозтарга болгаш МТС, МЖС база «Элегес» совхозка агитаторларнын семинары болтуулаан, олар анаа агит-массалыг ажилдарнын хевирлери болгаш методу-биле танышканнар.

Партия райкомунун пропаганда болгаш агитация кылдызи ам керек кырында «чон дугайында сталинчы сагыш салышкын», «кедээ ажил-агый артелиниң Устаы — колхозчу амыдыралдын кол хоойду», «делегейиниң улустары тайбын дээш демселде» деп темаларга лекция бериле белеткээш, партия организацияларына таралды берген.

Районун «Большевик» солунун типографиясы районун аялдык чонунун социалисттик хүлээлгелерин, агитхуудустарнын хевирлери хей-хей кезек кылдыр парлаан. Хову болгаш трактор бригадаларынын турлагдарын шимээр лозунгаларын, плакаттарын эге организациялар белеткээш. Эң эки ажилдыг агитаторларнын, трактористтериниң сеялшыктерин болгаш үезин база кывар чүүл сөөрткүчүлериин дуржулагын непередириниң тускай планы кылдыган.

Бригадаларга хүндүлөт болгаш көргүзүп самбаралары организастаттынар, хову ажилынын мурнакчыларынын аразына шилчир кызыл тукчугаштар тургустунар. Бригадалар чарыштын чорудулганын боттарынын хуралдарына доктаамал чугаалажып ап туралар.

Районун культура бажыны болгаш кедээ клубтар часкы хову ажилынын бригадаларына уран-чүүл бөлүмнериниң көргүзүлгелерин белеткеп эгелээнер. Районун культура бажынындан колхозтарже үнер агиткультбригада агитколлективтерин ажилына практиктик дуза база көргүзөр. Район төвүндө библиотеки бодунун ажилын хову ажилынын турлагдарына утландырар.

Бистин районун колхозтары, МТС болгаш совхоз кедээ ажил-агыйнын мурнакчы техниказы-биле база ону башкарып билер механикатор кадрлар-биле хандыргынар. Часкы тарылганы кыска хуусаада бедик агротехникти денелге эрттирип болурунун бүгү-ле аргалары бар. Районун партия организациясы бүгү тараажылары социалисттик чарышка сырый катыштырып ол сорулганы боттаңдырып шыдаар.

М. ЛОПСАН-ООЛ.

ВКП(б) Танды райкомунун секретари.

Механизаторлар-диле колхозчуларнын демниг ажылы

Эрткен чылын Тыванын ажилчы чоннарынын эш И. В. Сталинга чоруткан чагаазына холбаштыр бодунун алган социалисттик хүлээлгелерин күүседир дээш, Танды районун чүс-чүс эр, херээжен колхозчулары он-он механизаторлары болгаш специалистери социалисттик чарышка сырый катышканнар. Олар болза, кедээ ажил-агый чылынын бүгү онаалдарын чогуур үезинде чедишкенин боттаңдырар, агротехниканын чурумнарын шыгыш сагыш дээш туруштук демисешкен.

Оларнын ишинде Бай-Хаак МТС-те ажилдап турар агитатор коммунистер, комсомолчулар болгаш партия кезигүүчү эвес активчилер тараанын бедик дүжүдүн алыр дээш ажилдарга боттарынын улуг ролун көргүскенер.

«Сталинский путь» колхозка ажилдап берип турган эш Ермолаевтин удуртканы трактор бригадасы часкы хову ажилын эң-не кыска хуусаада эки шынарлыг эрттирерин шийтпирлээш. Оларнын инициативанын эске бригадалар деткээш. Колхозтун хову ажилынын бригадаларына трактор бригаданын агитатору эш Валияский эки ажилдаан. Ол болза, механизаторлар биле колхозчу тараажыларынын кады эп-найырдалыг ажилынын улуг түнөөдиг болурун тайылбырлавышаан, социалисттик хүлээлгелерин үлегерлиг күүседиринче бүгү колхозчуларын улам сорул кыр кыйгырып турган, а трактор бригадасы бодунун хүлээлгезин алдарлы-биле күүсөөлү шындарын бузуретпешаан келген.

Механизаторларнын болгаш колхозчуларнын күзели амыдырал кырынга боттанып турган. Тараа культураларын тарыры алды ажил хүнүндө шупту бригадаларга бедик шынарлыг доозулган. Тарылгадан алган дүжүт база бедик болган. Эрткен чылын «Сталинский путь» колхоз чамдык участоктарына

Тарылганы кыска хуусаада бедик шынарлыг эрттирер

Танды районун Калинин аттыг колхоз часкы тарылга кампаанызына эки белеткенер. Кедээ ажил-агыйнын чепсек херекселдерин септелгезин чогуур үезинде бүрүн дооскан, үезин тарылга шөлүндө чедиртинген.

Бо чылын тараа культураларын 740 га шөлге тарыр бис. Колхозчулар тарылганы 9 ажил хүнүндө бедик агротехникти денелге доозар болгаш 200 га черге га бүрүзүндө 25 центнер дүжүттү, а оон өскезиниң га чер бүрүзүндө 16 центнери алыр деп хүлээлгени алган.

Колхозтун партия организациясы часкы тарылга мурнуу чарында социалисттик чарышты калбартышаан, полит-массалыг ажилдарга

га чер бүрүзүндө 20—24 центнер тарааны алган, күрүнге тараа дужаар онаалгаларны чедишкенин күүсеткен.

Колхозчулар-биле механизаторларнын дем катыжышкыны бо чылын улам быжыккан. Трактор болгаш хову бригадалары кады ажилды жылганын керээлерин чаргаш. Бригадалар аразында социалисттик чарышты тарылгага белеткел үезинде-ле калбарган. Бедик дүжүт дээш агротехникти хемчеглерин сагып күүседир механизаторларнын болгаш колхозчуларнын нити чугула херээ болуу берген.

Бо чылын бистин МТС-тин механизаторлары, «Сталинский путь» колхозтун колхозчулары кедээ ажил-агый культураларынын бедик дүжүдүн чедип алыр дээш социалисттик чарышты эгелээнер. Эр, херээжен колхозчулар база механизаторлар чаа-чаа социалисттик хүлээлгелерин алган. Олар ам га бүрүзүндө ортумаа-биле 20 центнер кызыл-тасты, 16 центнер суданы алыр деп шийтпирлээнер.

Ол ышкаш Калинин аттыг колхозта агит-массалыг ажил көсүк чоруп турар. Мында социалисттик чарышка катышпаан чангыс-даа колхозчу чок. Часкы хову ажилынын үезинде социалисттик чарыштын чорудулганын илереди чарыдарына, мурнакчы дуржулгаларын непередиринге болгаш четтестерин чогуур үезинде илередирине улуг рольду ойнаар агитхуудустар бригадалар санында бар. Олар организастыг болгаш кижизидилгелиг ажилдарын чидиг чепсээ, олар күш-ажалдын бидүрүктүдүн бедидеринге улуг саядырлыг болур. Ичинган бригадаларга агитхуудустарын хун-бурду үндүрер.

Оон ынай, бистер «Красный партизан» колхозта тергени шынарнын бригаданынче улуг кичээлгени салдып турар бис. Ол бодунун үлегерин өске бригадаларга көргүзери бүзү-

реддиг. Механизаторларнын ажилына болгаш дыштанылганына таарымчалыг байдалды тургузары МТС-тин партия организациязынын кичээлгенинче база туруп турар. Культурлуг болгаш материалдыг хандырылганы улам экижер. Эки дерип кылган тускай вагончиктер организастатынар. Трактористтер солуннар болгаш уран-чагаал номнары-биле хандырттынар. Хову ажилынын турлагдары лозунгалар, плакаттар-биле шиметинер. Агит-массалыг ажилдарнын тодаргай планы МТС-тин болгаш тус-тус колхозтарын партия организациязы болгаш оон чамдык чүүлдери ам күүсетинип турар.

Бистин МТС-тин механизаторлары бедик бидүрүктүдү күш-ажылга эрткен чылын үлегерлиг болганы ышкаш бо чылын база эки ажилдаары бүзүреддиг. Мурнакчы трактористтер Богашев, Ярыгин болгаш Ермолаев, Пяткин база Положенос оларнын аттары область девискеринге безин билдингир апарган болгай. Оларнын ажил норманын ортумаа-биле күүсеткилээни 200—250 хуу болуулаан.

1952 чылда хову ажилынын бедик түнөөдиг дээш демселге бистер улам улуг чедишкенингер болурувус чугаажок. Ол болза, анаа-ла чаагаар боду бүдө бербес, ол болза, эки организастатынган социалисттик чарыштын ачызында, партия организацияларынын талазындан механизаторлар болгаш колхозчулар ортузунга агит-массалыг ажилдарын бедик денелге чорудуп тургаш, мурнакчы техниканы чөптүг аядаарын боттаңдырарында болур.

Районун колхозчулары-биле кады МТС-тин механизаторлары бүгү тарылга шөлүнгө бедик дүжүттү чедип ап шыдаар.

А. ВАСИЛЬЕВ.

Бай-Хаак МТС-тин директорунун политик талазы-биле оралакчызы.

Закарпатья область. Закарпатьянын аныктарынын билдиреже баар делгем оруун Совет эрге-чагырга аядып берген. Ужгородтун күрүне университетиди болза, чурттуң эң анык университеттериниң бирээзи.

Чурукта: колхозчулар оолдари ассистент И. И. Турян (солгай талгызында) болгаш улуг лаборант В. М. Самош олар даразынын кичээлинге белеткенин орлар.

Чуруу Л. Ковганяны. СЭТА-нын прессклишези.

Колхозчу-малчынарнын чедишкени

Өвүр районун Дус-Даг сумуунда «Торгалыг» колхозтун малчынары малдын чаш төлүн бүрүн камгалап ап турар.

Хойжу эш Кеңил-оол чоокка чедир төрөзи 175 хойуну 178 хураганын, эш Маады 145 хой, өшкүнүн 146 чаш төлүн, эш Сүндүү 120 хой, өшкүнүн 124 чаш төлүн бүрүн ап, эки өстүрүп туралар.

Д. ООЛАКЛАЙ.

Кызыл районун Көк-Тейде «Совет Тыва» колхозтун малы түлүктөп төрүп турар. Херээжен эш Байду 58 хойдан 70 хураганын камгалап алган. Оон аңгыда төрөзү 20 инектин 20 бызаанын, 4 бенин 4 кулунун өске малчынар база чидирг чок камгалап алганнар.

Ам оон сонгаар төрүтүнгөн чаш малды бүрүн өстүрүп алыр дээш малчынарнын ортузунда социалисттик чарыш чоруп турар.

А. КУНГАЛ.

Чаа-Хөл районун бүгү колхозтарында төрүтүнгөн 2894 чаш малдарын, оон ишинден 22 кулунун, 53 бызааны, 1977 хураганын, 838 аянын малчынар камгалап алган, ам оларны 1952 чылда мал өстүрерин күрүне планын күүседириниң үнденини кылдыр өстүрүп турар.

Малдын чаш төлүн камгалап алыр талазы-биле Ак-Дуругда Ленин аттыг колхоз (даргазы эш Доттуг-оол) бүгү төрүтүнгөн чаш малдын 99,9 хуузуң, Чаа-Хөл сумуда «Бай-Булак» колхоз (даргазы эш Комбу) чаш малды 100 хуу камгалап ап, мурнакчы болуп туралар. Тус-тус малчынары ап көргөш.

«Бурунгаар» колхозта эш Чандак 100 хураганын, Сталин аттыг колхозта эш Олай 80 хураганын, Ленин аттыг колхозта эш Кызыл-оол 60 хураганын, «Тинделге» колхозта эш Серенмаа 80 аянын чидирг чокка камгалап ап, доруктуруп турар.

Ындыг болза-даа, чамдык колхозтар малдын чаш төлүн камгалап алыр талазы-биле элээн чидиргилг болуп турарын демдегдери чугула.

Чижээ, Молотов аттыг колхоз малдын чаш төлүнүн 5,5 хуузуң, «Бурунгаар» колхоз—7,0 хуузуң, Шверин аттыг колхоз—4,0 хуузуң чидирген. Ол колхозтарнын даргалары болгаш зоветспециалист Очур, Шура, Бүрүн-оол, Кызыл-оол харьсалга чок ажилдап турарын соксадыр болза чогуур.

К. ОНГА.

65 харлыг колхозчу-нуң күш-ажылы

Чөөн-Хемчик районун Баян-Тала сумуда «Октябрь 30 чыл ою» колхозтун кезигүүчү 65 харлыг Ондар Лама колхоз бидүрүлгезинде эрети ажилдап турар. Ол, бо чылдын январьдан бээр колхозтун 4 кезек черде турар хой малынче сизини болгаш кужурун хүнүн-не сөөртүп келген. Эрткен үш айларын ишинде ол 90 трудоденьни ажилдап алган.

Бодунун назы-хары улгатканын-га-даа тура дүшпей, онашкан ажилын шевегин күүседип, күш-ажылга ынак чоруп көргүзүп турары-биле эш О. Лама өске колхозчуларга боттуг үлегерин көргүзүп турар.

М. КОПЕК.

Колхоз бүдүрүлгезинге коммунистерин мурнакчы ролун бедидер

Бир эвес партия организациясы партиянын болгаш хей-нигиниң ажилына бүгү коммунистерин идекпейли-биле кириштирип, участок бүрүзүндө оларнын ажилын тодаргай удурут, бодунун үндүргөн шийтпирлериниң күүселдезин контролдавышаан организастап турар болза, бир эвес партия хуралдарына га коммунистерин берген шүгүмчүлекчи саналдарын чогуур үезинде боттаңдырып турар болза, ол бодунун мурнууда салдыган сорулгаларын чедишкенин күүседир.

Ындыг болур төлөөдө, партия организациясы коммунист болгаш партия кезигүүчүгө кандидат бүрүн партия организациязынын нити ажилы дээш база харьсалгалыг болур чорукка кижизидер ужурулуг.

Танды районун «Сталинский путь» колхозта бодунун составынын сан талазы-биле улуг эвес парторганизация бар. Ол бодунун хүрээликте 7 коммунистерлиг. Ында коммунистер колхозчуларга боттарынын үлегерин көргүзүп масса-биле быжыг харьлааны тудуп, колхозчуларнын ортузунга политикти кижизидилге ажилдарын доктаамал чорудуп туралар.

Коммунистер шупту агитаторлар. Оларнын күжү бригадаларда таарыштыр тургустунган. Беседаларнын болгаш солуннар материалдарынын ыткыр номчулгаларынын организациялары, хана солунун болгаш агитхуудустарнын үндүрүкчүлери олар. Чижээлээрге, колхозчу малчынарга тайылбыр ажил чорударын ВКП(б) кезигүүчүгө кандидат эш Конныкха онааган. Ол анаа РСФСР-ниң Дээди Советинге сөөлгү сонгулдалар үезинде бээр доктаамал ажилдап келген.

Сөөлгү үедө Конныкха болза, америк солундарын бөдүк редакторларынын айтырылганына эш И. В.

Сталиннын харыларынын утказын, аш-чөм барааннарына эртерктин чаа чингелдезиниң дугайында партиянын болгаш чазактын доктаамал колхозчуларга эки таныштырган. Колхозчу малчынарга СССР-нин база РСФСР-нин Дээди Советтеринин бо чылын болуулаан сөөлгү сезияларынын материалдарын база өөрткөн.

Эш Конныктын инициатива-биле малчынар хову бригаданын кыркыкчилерин социалисттик чарышка кыйгырганнар. Ол бригадала агитаторлар бо саналды күзөлдүн-биле хүлээп ап, бригаданын бүгү кыркыкчилерин чарышка сырый катыштырган. Хову бригаданын бригадирин ВКП(б) кезигүүчү эш Обухов тус-тус колхозчуларнын социалисттик хүлээлгелериниң күүселдезин түнөп көрүп турар. Часкы тарылгага белеткенин эргежок чугулазын тайылбырлавышаан, агитаторлар болза, практиктик ажилдарга идекпейлиг киришкенер. Бригада үезини бүрүн белеткээш болгаш төдө ажил-агыйнын чепсек-херекселдерин септээш. Мааза бригаданын кыркыкчилериниң кижизидилгезин аяктыр ажилдары чөптүг аяктырганын.

Колхоз баштаар черинин даргазына эш Чудаков чоокта чаа ажилдап кирген. Кыска үенин ишинде ол арга-мергежилдиг удуруткучу болгаш организатор шынарын көргүскөн. Чоран-на черинге кижилер-биле беседаларын кылып чоруп болгаш оларга айтышкынарын берип чоруп, мындагы тааварылгаларга оон шагы дөмөй-ле четчип келген. Анаа колхозчуларнын шийткен мурнакчыларын аттары болгаш ажилынын дуржулганын сорулгалар дугайында бодунун беседаларына чикек кылдыр чугаалап чоруп, а четтестерин чылдаганын база-ла илередиң

тайылбырлар, ол ышкаш колхозчуларга Төрөн чуртта болгаш даштык чурттарда болуушкунуң дугайын чугаалап бээрине чалгып үе анаа дөмөй-ле тыылган турар.

Коммунистерин идекпейлиг ажил чорудулганын колхозтун партия организациязынын секретари эш Санчай эки удурут турар. Партия-жи-политиктиг ажилдарнын парын айтырылганын баш бурунгаар шийтпиреп билери оон ажилга дуржулгалында болгаш сонугралдында. Колхоз бүдүрүлгезинин хары-салгалыг участоктарына партия организациязынын күжүн ол таарымчалы-биле хуваган. Партия кезигүүчүнү хүлээлгелериниң дугайында ВКП(б) Уставында бизнестегилдерин дорт күүседирин ВКП(б) кезигүүчүгө кандидаттардан шынгыш негээрине партия организациязы чанчыккан. Ынчанга, коммунист бүрүзүнүң масса-биле харьлааны хун-бурду быжыгыш, массанын инициативанын олар деткип, колхозчуларын негелде херекселдеринге чогуур үезинде сагыш салып, коммунистер боттары марксизм-ленинизм теориязын доктаамал болгаш ханы өөренип ап туралар.

Ол бүгү болза, колхозчу массага партияжи саядырнын ажил-ишчизилге чедирген, партия кезигүүчү эвес активтин санын өстүргөн. Коммунист Дамбыл тудуп бригаданын удурутуп турар, ол ВКП(б) кезигүүчү хүлээлгезин күүседип, үлегерлиг агитатор болган. Хун-бурду дүштеки чалсар үезинде ыш кезикчилеринге болгаш сөөрткүчүлөргө солуннардын материалдарын ыткыр кылдыр номчуп берип турар, а чамдык кезжелдеде солун беседалар кылдыр.

Оон ажилынын онза эки шынары болза, колхозчуларга кылып берип

турар бодунун беседаларын ол колхозтун амыдыралында чикетер болгаш фактылар-биле харьлааштырып бириңде, ынчангаш теманың утказын дынакчыларга билдиргип болдуруп тайылбырлап шыдап турарында. Колхозтун тудуг ажилынын планынын күүселдезин чоруп турарынын дугайын чугаалап тургаш, практиктик сорулгаларын айтылышаан, ыш кезикчилеринин болгаш сөөрткүчүлеринын иштелде-шалпычыларын аттары адал, оларга бүгү тудугчулар деннежини күзөөн большевикчи сөстөрн дагынып турар. Мааза дынакчылар база идекпейлиг катышып, боттарынын сонугралын илередиң, агитаторун шыңчы сөстөрн деткип, бригаданын ишинде чаа-чаа мурнакчыларын агитаторга немей адап берип туралар.

Коммунистерин идекпейлигиниң бедикшини партия организациязынын иштики ажилында улуг хамааржыр. Партия организациязынын хуралы бедик идеялиг денелге эрттип турган тудум-на, ол партия организациязынын ажилынын улам коммунист бүрүзүнүн кыркыкчизин улам идекпейлиг деп чүвө бо колхозта бадыткатынын турар.

Коммунистерин болгаш кандидаттары кижизидериниң өске яныз бүрү хевирлерин партия организациязынын секретари эш Санчай база эки ажиллап келген. Шупту коммунистер марксизм-ленинизм теориязын өөредилгеде хаара туттуган, Бүгү коммунистер «ВКП(б) төгүзүңүң допчу курзун» өөренип бөлүмдө өөренип турар. Бөлүмүнүн дынакчылары эргежок чугула литература-биле хандырттыган, кижизилдер бедик идеялиг денелге эрттип келген. Орус болгаш тыва дылдар кырында кичээлдеп турар ийн бөлүмнөр өөредилге программанын дооскаш, ам катаптаашкыны эгелээш.

ВКП(б) райкомунун пропаганда болгаш агитация кылдының бөлүмнөр удуруткучуларына болгаш политшколар пропагандистеринге көргүзүп турар практиктик дузалам-

чызы бо талазы-биле ажилды улам экижиткен. Партия чырыдышкынына өөредилге чылын доозар талазы-биле сорулгаларга холбаштыр чоокта чаа район төвүнге чөвүлдө хурал болган. Оон сонда колхозка партия райкомунун пропаганда эш Волков келген. Коммунистерин өөредилгезинин талазы-биле эге организациянын ажилына ол практиктик дузаны эки көргүскөн. ВКП(б) райкомунун пропаганда болгаш агитация кылдының эргелекчизи эш Шабанов кедээ коммунистерге политиктиг өөредилгени аргаларынын дугайында мергежилди сургаалдарын база кылып берип келген.

Коммунистерин идея-теоретиктиг белеткенин өзүп турарынын чижээ күрүне болгаш партия талазы-биле хүлээлгелерин күүседирине оларнын эрткен чылдагында улам артык көсүк идеялериңиң херечилеп турар. Колхоз бүдүрүлгезинин болгаш хей-нигичи чорукту мурнакчылары олар болу бергенер.

Партия организациязынын чоокта чаа болган хуралы часкы тарылга үезинде чорудар агит-массалыг ажилдарнын планын бадылаан. Ол хуралдын сонда коммунистер боттуг ажилдарын кылып эгелээш. Лозунгалар, плакаттар белеткээрине, хүндүлөт болгаш көргүзүп самбыралары шимеп таарыштырылганы идекпейлиг кирип туралар. Партия организациясы часкы тарылга үезинде ажилдаар агитаторларнын составын болгаш агитхуудустарнын редакторларын бадылаан. Оларнын тускай сургаалдалыг чөвүлдө хуралын кылган.

«Сталинский путь» колхозтун ажил-ишчилери часкы тарылганы кыска хуусаада бедик агротехниктиг денелге эрттирери чигиниң чок. Ону боттаңдырылганы бүгү колхозчуларнын дайнычы сырый катыжышкыны, анаа партия организациязынын, колхоз баштаар чериниң удуруткучу болгаш организастыг арга-мергежил кол рольду ойнаар.

А. СИДОРОВ.

Областың профэвилелдеринин чөвүлелиниң IV пленуму

Чокта чаа областың профэвилелдеринин чөвүлелиниң IV пленуму болуп эрткен. Ук пленумга областың МТС-теринде болгаш совхозтарында социалисттик чарышты удурт дугайында көдөз ажил-агый ажилчыларынын профэвилелиниң область комитетинин даргазы эш Тугаржыктын илеткели болган.

Партия болгаш чазак бистин областың көдөз ажил-агыйн бүгү хемчег-биле хөгжүдериңге улуг кичээлгеин салып турары-биле МТС-терде, совхозтарда көдөз ажил-агыйн машина чепсээпин саны дыка өзүп турар. Ол өзүп турар техниканы чакы ажилдарга Селеткеп, тарылганы эң кыска хуусаада белик шынарлыг доозар дээш машина-трактор станцияларының болгаш совхозтарның механизаторларынын ортузунда социалисттик чарыш калбарып, стаханочуларның, шылпычыларның саны ай сайында өзүп турар деп илеткелчи чугаалаган.

Машина-трактор станцияларының болгаш совхозтарның ажилчы, албан-хаакчыларының 82 хуузу социалисттик чарышта хаара туттунган, оларның ишинде стаханочулар 153, шалпычылар 185 кижичи чедип турар. Сүт-Хөл, Чаа-Хөл, Шагаан-Арыг МТС-теринин ажилчылары, трактористер чарышка 100 хуу киржи турар. Социалисттик чарышты калбартып, оон чорудулгазын боттуг удуртуп турганынын түннелинде Сүт-Хөл МТС (директору эш Соловьев, көдөз ажил-агый профэвилелинин ажилчы комитетинин даргазы эш Кокулин) тракторларның септелгезин 175 хуу күүсетип, андазыларны 100 хуу, культуваторларны 71,4 хуу күүсеткен. Чаа-Хөл МТС (директору эш Алымов, ажилчы комитетинин даргазы эш Мотков) тракторларның капитал септелгезин 125 хуу, агао септелгезин 90 хуу күүсетип, андазыларны 100 хуу культуваторларны 100 хуу септел алган. Септелге талазы-биле Шагаан-Арыг МТС база багай эвес түннелин көргүскен.

Сүт-Хөл, Чаа-Хөл, МТС-теринин коллективтеринин септелге талазы-биле чедиптирери болза, администрация, партия организациялары болгаш ажилчы комитеттери септелгеде ажилчыларның, механиктеринин, трактористеринин, бригадирлеринин ортузунга социалисттик чарышты өзүлүг калбартып шыдаанын айтып турар. Бүдүрүлге хураларын үргүлчү кылып турган чорук күш-ажылдын организациязын экижиткен. Септелгени ай планнарын болгаш графиктерин септелге бригадаларына болгаш тус-тус ажилчыларга чедирип турган. Бүгү ажилдарга күш-ажылдың төлевири кылганын барымдалап турган, ажилчылар, трактористер болгаш комбайнчылар ажилдың доктааткан өртектерин болгаш нормаларын билер турганнар. Оларның күүсеткен ажилынын үчүдүн хүн-бүрү кылып турган.

Сүт-Хөл, Чаа-Хөл, Шагаан-Арыг МТС-терде профэвилелиниң ажилчы комитеттери партия организацияларының удуртулга, дузаламчы-биле септекчилерин ортузунга полит-массалыг ажилды, чижээлээрге, илеткелдерин, беседаларын, солун номчулгаларын үргүлчү чорудуп турган, хана солунлары айда 1—2 удаадан эвээш эвес үндүрүп, социалисттик чарыштын күүселдезинин чоруп турарын, стаханочуларның болгаш мурнакчыларның күш-ажылынын мурнакчы методтарын чырыдып турган.

Профэвилелиниң бо ажилчы комитеттеринин социалисттик чарышты удуртуп талазы-биле ажилында чедиптирери бирээзи болза, алган хүлээлгелерин күүселдезин үргүлчү хынап, 5—10 хонук бүрүзүнде-ле хыналданын түннелин администрация-биле кады чугаалажып, база бүдүрүлге хуралдарына болгаш нинти хуралдарга чугаалажып турган. Ол МТС-теринин хүндүл-дел самбыраларына мурнакчыларның көргүзүлгелерин организациялап, а көргүзүп самбыраларына ажилдын хүн-бүрү түннелдерин көргүзүп турган. Социалисттик чарышты боттуг удуртуп, хожудап турарларга мурнакчыларның дузалажып турганынын түннелинде ол МТС-терде бариык бүгү ажилчылар ажилдан кылырынын нормаларын күүсеткеннер.

Оон-биле чергелештир профэвилелиниң обкомундан болгаш чамдык ажилчы комитеттеринин талазындан социалисттик чарышты багай удуртуп, оон түннелдерин эренгей

эзу-биле удуртуп турарын илеткелге болгаш санал берген эштер чугаалаган. Чижээлээрге, Кызыл-Мажалык, Тес-Хем МТС-терде болгаш «Барлык» совхозта бүдүрүлгенин массалыг ажилы болгаш социалисттик чарыш кончук четпес организация-тынган.

Көдөз ажил-агый ажилчыларының профэвилел обкомунун ажилдакчылары МТС-терге, совхозтарга шоолуг барбайн турар болгаш ында-кайда барганда практиктик дузаны эвээш көргүзүп турар. Областың профэвилелдеринин чөвүлелиниң кежигүнеринин хөй нуруузу районнарга барып турар болза-даа, социалисттик чарышты организациялар талазы-биле ажилчы комитеттерге болгаш месткомнарга практиктик дузаны база эвээш көргүзүп турарлар.

Социалисттик хүлээлгелерин күүседиринге квартал санында хыналдазын кылып ужурулг коллективтик керээ улуг рожуду ойнаар. Бидыг турбуже, Тес-Хем, Кызыл-Мажалык МТС-теринин болгаш «Барлык» совхозтун директорлары коллективтик керээни чарыш болгаш хыналданын кылыры албан эвес деп санап турарлар. Шак мындыг шын эвес чорук бүдүрүлге планын күүседиринге болгаш социалисттик чарышты непертерининге шаптык болуп турар. Оон түннелинде бо черлер септелге талазы-биле улуг хожудаашкынын көргүскеннер. Ылангыя «Барлык» совхозта (директору эш Казанцев, профэвилелиниң ажилчы комитетинин даргазы эш Амриб) социалисттик чарыш эренгей эзу-биле чоруп, оон түннелин үндүрүлгө, мурнакчыларның дуржулгазын непертептин турар.

Совхозтарның ишинде «Элегес», «УТКА-ның 25 чыл ою» совхозтар септелге талазы-биле эки түннелдерин көргүскен деп пленум демделген.

Колхозтар-биле чарган керээ эзу-гаар бүгү көдөз ажил-агый ажилдарын, ылангыя ам уеде чакы тарылганы эң эң агротехниктиг хуусаада белик шынарлыг күүседир чорук МТС-теринин хүлээлгези. Бо сорулганы чүгле четчир санныг, белик мергежилдинг механизатор кадрлар бар турда чедип ал болуп. Моон журунда кадрларның бүдүрүлге техниктиг мергежилдин белидер дээш демисел канчаар аажок улуг ужур-дузалыг болуп.

Бидыг турбуже, МТС-теринин болгаш совхозтарның чамдык директорлары, ол черлерде профэвилел организациялары кадрларны белеткээр, оларның мергежилдин белидер айтырыгын чугулазын чедир үнелеп көрбей турар. Оон түннелинде ам МТС-терде болгаш совхозтарда 30 трактористер четпейн турар. МТС-теринин болгаш совхозтарның директорлары, көдөз ажил-агый ажилчыларының профэвилел комитеттери болза, механизатор кадрларның мергежилдин белидер, кадрларны кижиздер, өстүрер, белик продуктулук күш-ажылды чедип алыр дээш оларга дузалажыр хүлээлгелиг.

Көдөз ажил-агый ажилчыларынын профэвилелиниң область комитетинин болгаш областың профэвилелдеринин чөвүлели стаханочу шимчээшкенин методтарын непертериди талазы-биле мырнын ажил чорутпанын турар деп пленум демделген. Социалисттик чарышты шын удуртуп, оон чүгүлгө чүдүлгенин бирээзи болза, эгелекчи чоруктун дуржулгазын илеридер болгаш деткири, мурнакчыларның дуржулгазын өөрчүрүп, улам байдар болгаш непертериди, оон пехтин, ферман болгаш нинти бүдүрүлгенин херээ болдулар.

Областың профэвилелдеринин чөвүлелиниң IV пленумунга бо айтыр дугайында санал берген эштер МТС-теринин болгаш совхозтарның ажилчыларынын, механизаторларынын ортузунга социалисттик чарышты көдөз ажил-агый профэвилелиниң область комитетинден эгелээш оон МТС-терде, совхозтарда ажилчы комитеттеринге чедир эренгей кыры-биле удуртуп турарын, база чамдык администрацияларның талазында бо ажилды чугуладалап көрбейн турарын шүгүмчүлөвишаан, моон сонгаар чорудар тодаргай хемчеглерин чугаалап турган.

Пленум болза, көдөз ажил-агый ажилчыларынын, механизаторларның ортузунга социалисттик чарышты улам непертериди, оон боттуг, тодаргай удуртулга-биле хандырар, ылангыя белик дүжүт чедип алыр дээш чакы тарылганы эң кыска хуусаада белик агротехниктиг денелге эрттирер сорулганы дескиндер социалисттик чарышты болгаш бүгү массалыг ажилдарынын организациялар дугайында тодаргай хемчеглерин доктаалга айткан.

Чаа-Хөл районда тудуг ажылы

Тудуг материалдарынын белеткелиниң кичээлгеи салбаан

Чаа-Хөл районунун Ак-Хемде Шверник аттыг колхоз 1952 чылдың тудуунга ыяш материалы белеткээринин планын шуут күүсетпейн турар. Январынын тыңчузунда 10 кижини ыяш кезип белеткээринге, 12 кижини ыяш сөөртүрү-биле планнап үндүргөн. Олар 1050 кубометр ыяшты мартын 25-те белеткеп доозар планын турган.

Ам апрельге чедир 50 хире хонук эрткен. Бича хонук ишинде 10 колхозчунун кескен ыяш чүгле 273 кубометр болган, а колхоз төвүнде дүжүртүнген чүгле 58 кубометр. Кижичи бүрүзү 100 аяжы кубометрин кезип белеткээр тургаш, чүгле 20—30 кубометрин күүсеткен. Манган, Оскар, Машпак дээш ыяшкы чамдык колхозчулар аяжыдаваан болуп турар. Сөөртүлгөдө кижилер хүнде 12 чюдук экпел кааш, хүнүнүн ийи дугаар чартында аяжыдаваан олуларар.

Тудуг бригадаларынын бригадир эш Даржаа багай аяжылап, үргүлчү аалында олуруп турганында ыяш белеткелинде колхозчуларның күш-ажылынын бүдүрүлгөчүлүгү мындыг чөгөнчиг чавыс болуп, харын чамдыктары аяжыдаваан, колхозтун тудуг планын күүседиринге бергелээшкенин таварыштыгы турары ол-дур. Бо талазы-биле колхоз баштаар чери чогуур өйүндө хемчег албайн, анаа эптежил олурган.

Бир эвес ам боттуг хемчег албас болза, колхоз бо чылгы тудуг планын эрткен чыл ышкыш күүсетпейн баары чугаажок. Бо дугайында колхоз баштаар чери дарый хемчег алыры негетинип турар.

М. МАНЗЫ.

Эрткен чылгы четпестерин катптагас

Чаа-Хөл районунун Чаа-Хөл суму-зунда Молотов аттыг колхоз 1951 чылда тудуг материалын чедир белеткеп албаанын тудуг планын күүсетпезин билдирип турар. Ол дуржулганы өөренип көргөш, бо чылгы тудуг материалынын белеткелинче улуг күш салыр ужурулг турбуже, эрткен чылдын ол четпезин ам база катптап белик чүлү болуп.

1952 чылдын тудуунга 3000 чюдукту кезип, сөөртүп алыр планын тургаш, ам Сулгун-Алдыра 5 хире кижичи чүгле 1200 турган ыяшты ужуруп каан боортан алганда, аяжык черже безин сөөртүп албаан.

Көдөз болгаш колхоз тудуунун район кидизинин талазындан боттуг хемчег албас болза, Молотов аттыг колхоз эрткен чыл ышкыш тудуг планын күүсетпейн баарынын демдээ көстүп турар-дыр.

К. ДЫЗЫР.

«ШЫН НЫН» МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ БИЛЕ

«ХААГЛЫГ БИБЛИОТЕКА»

1952 чылдын январының 29-та үнген, № 19 «Шын» солунга «хааглыг библиотека» деп эге-биле Мөңгүн-Тайга районун төвү Мугур-Аксы суурда библиотека үргүлчү хааглыг, аяжыдаваан турарынын дугайын бижеэн бижикчи эш С. Шыдыраанын чүдүлүп парлаан. Ук чүдүлү барымдалаш, 400 рубль-биле бажын саткан, библиотеканы ында тургускан. Библиотеканын эргелекчизи эш Одай-оолду сагындырган. Устүндө алдынган хемчеглеринин түннелинде библиотека ам эки аяжылап турар деп «Шын» солунун редакциязынга ВКП(б) Мөңгүн-Тайга райкомунун пропаганда болгаш агитация кидизинин эргелекчизи эш Дамба-Доржу харылаан.

ПАРЛАТЫНМААН ЧАГААЛАРНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

«БИСТИН КОЛХОЗКА ТЕЛЕФОНУ ТУРГУЗАР»

Мындыг эге-биле «Шын» солунун редакциязынга Бай-Тайга районун Сталин аттыг колхозка телефон тургузарынын чугулазын бижеэн чүдүлү хынап көргөш, колхозка телефону тургузарынын хемчезэн алыры-биле Бай-Тайга районун ажилчы чоннар депутаттар Советинин күүсөмүнчө «Шын» солунун редакциязы чоруткан. Ук чүдүлү райкүсөмкө чугаалажык, 1952 чылдын бирги чартында колхозту телефончуларын шиптирлээн деп Бай-Тайга райкүсөмүнүн харысалгалы секретари эш Комуб «Шын» солунун редакциязынга харылаан.

Тараа культураларынын яровизастаашкыны

Яровизастаашкынын (тараа культураларын тарып мурунда урезинин суг-биле шыгыдып тургаш боттандырынын) кол-ла сорулганы болза, оон шөлге быжарын дүргедери болуп.

Яровизацияны кылып чорук болза, көдөз ажил-агый культураларынын дүжүдүн бедидеринин база бир эң чүгүлгө аргазы болуп турар. Чүгө дээрге, ол болза, урезинеринин үнер чорун бедидип, оон быжарын дүргедери болгаш тараа культураларынын сооктан өлүр чорун болдурбас. Мурнакчы колхозтар ол улуг үнелг агротехникалыг арганы чыл санында-ла аяжылап, оон ачызы-биле дыка хөй тонна тарааны немештир ажаап ап турар.

Кызылдың көдөз районунун Чкалов аттыг колхозу 1951 чылдын чазынында 10 центнер кызыл-тас урезинин яровизастаан. Ынчанга оон ачызы-биле ол колхоз гектар бүрүзүндө-не алыр дүжүттү немей 4 центнерге бедиткен. Ол-ла районун «Бай-Булу» колхозу 26 гектар шөлге яровизастаан урезинин чашкан. Оон кожазында яровизация нокка чашкан урезинин шөлдүг гектар бүрүзүндө 7,5 центнерин ажаап алган болза, яровизастаан урезинин шөлдүг гектар бүрүзүндө 12 центнер дүжүттү ажаап алган.

Ам бо чылгы «Бай-Булу» колхоз 50 гектар, а Чкалов аттыг колхоз — 80 гектар шөлге яровизастаан урезинерин чажып тарып деп турар. Эрткен чылгы яровизастаашкыны Бича-Хем болгаш Сүт-Хөл районнарын чамдык колхозтарынга кылган. Оон ачызы-биле ол колхозтар гектар бүрүзүндө 2—4 центнер тарааны немештир алганнар.

Бидыг-даа болза, яровизациянын улуг ужур-дузанын бистин колхозтарыны шүптүзү чедир билбейн турар. Көдөз ажил-агый органдары ол чугула агротехниктиг аяжылы ийги чергенин деп санап турар болгаш оон колхозтарга кзлбаа-биле аяжылаар дугайында сагыш салбайн турар. Эң ылангыя машина-трактор станцияларынын агрономнары оон эң эвээш аяжылап турарлар. 1951 чылдын тарылгазынга чүгле 843 центнер тараа культураларынын яровизастаан урезинин аяжылаан дээрзинин дугайын чугаалаарга-ла ол дугайы билдинип турар.

Ам чакы хову аяжыларды чаа эгелеп турар, ыччалза-даа яровизацияны чорударына белеткеп аяжыларды ам-даа эгелеээн: тускай орман-сава, термометрлер безин чок, эт-херекселдер белен эвес, яровизацияны чорудар кадрлар белеткелтирмезин. Көдөз ажил-агый органдары яровизацияны чорударына белеткеп аяжыларын чоруп турарын хүн-бүрү хынарышаан, ол чугула аяжылаан шынарлыг болурунче кичээлгеин салыр хүлээлгелиг.

Чакы хову аяжыларды дүлүктээринге чедир эвээш-даа болза, бар үени аяжылап, ол ажилге кирпестеринин белеткеп аяжыларын шалыкыны-биле чорудары негетинип турар. Яровизастаашкыны эгелээринге чедир колхоз бүрүзү тускай кыска хуусаалыг өөрдөлгөни эрткен яровизастаашкыны билер кадрларлыг турар ужурулг. Ол ышкыш аргаснаг черни яровизация кылырынга белеткеп, термометрлерин болгаш өске-даа херекселдерин артыкшылды-биле белеткеп алыры чугула.

Эң чугула чүлү болза, яровизастаашкыны эгелээринин хуусаазын тодаралып алыры болуп. Оон доктаадырда кызыл-тастың урезинин баштай шыгытканынын соонда 5—7 хонганда, а арбайн болгаш суланы өтүрүп шыгытканынын соонда 10—

14 хонганда чажып, илиртээр чорукту барымдалаары чугула. Яровизацияны кылганынын соонда бир эвес урезинерин чажарын озалдадыр болза, оларның үнер аргалыны кудуладырын, чашканы соонда дендески эвес үнүштүг апарарын билеп алыры чугула.

Ынчаарга кызыл-тасты, суланы болгаш арбайн яровизастаарда эки таарымчалыг чер болза, кылында ханазы чок, чүгле кырыдан чакы дүшпес кылган серилер болуп. Чүгө дээрге, чажар материалдарын салганнадышыкыныга ол черлер улуг деткимчени бээр. А бир эвес ол аяжылы кылырынга аймакларны, дугулагыг кажаларны ийги азы бажычгыштарны аяжылаар ужурун келсе, оларга тускай салганнадышыкыны кылып херексел негетинер апар. Бидыг черлерини шалазы болза, дендески, бичи-даа дыдык чок арыг болуп. Бир эвес ыяш шала чок болза, оон черин эки дескилеп дорттаары чугула.

Чажар урезинерин яровизастаашкына киреринин мурунда үнери эки бе, бок үнүштер болгаш өске-даа холумактар бар бе деп чүвени ыяк хынаар. Яровизастаан урезинерин шыгыдарынын мурунда оларда четчир санныг өлүшкү бар бе, чүү хире шыгыдышыкы херегил дээрзин дензилеп тургаш билеп алыр херек.

Оон суг-биле өттүрерде мону барымдалаары чугула: кызыл-тастын 100 килограмм урезининге 31 килограмм сугну үш удаа, арбайга болгаш ол-ла хире сулгага — 35 килограмм сугну кударга четчип турар болуп. Ол уеде сугну ындыг хемчээлдерден хөйүнү кудуптар болза, урезинер эмин эрттир боттанып үнүп келир болгаш чажар машина-биле оларны чаштырырга таарымча чок апар. А бир эвес чогуур дензилеп сугну чедир кутпайн баар болза, урезинер чедир шыгып, яровизастаашкы болгаш чашкан соонда кулакталып үнери озал болуп.

Урезинерин суг-биле шыгыдып, өттүрерде 2—3 тоннадан хөй эвес кылдыр беле уруп алыр. Ынчанга анаа херектелер сугну беле уруп каан тараанын кырыне харугла кудуптуп болбас, чүгө дээрге, куткан сугну урезинер сиирпий албайн баар болгаш суг анаа-ла черге сиңип, тараа адаанга баар. Оон болдурун төлөздө, шыгыдышыкынын үш удаа кылыр: бир кудар-ла-ла нинти херектелер сугнун үштүп кир кезинин.

А үш удаа кудуушкуну 24 шактың дургузунда чедиптирер херек. Урезинерин бир-ле дугаар суг-биле шыгыдарын хүнүнүн ийги чартында — дүш соонда кылыры чугула. Суг-биле өттүрүп каан урезинин 25—30 сантиметр кылын кылдыр ургаш, оон 2—3 шак болгаш-ла холуштур былгаш турар. Ийи дугаар суглаашкынын дараазынын хүнүнүн эртенинден кылыр херек. Бир эвес яровизастаашкы кылыр дээш урезин хоранлатынмаан болуп болза, ийи дугаар суг кудуушкуну мурунда кудар сугуну 10 литр бүрүзүнге-ле 40 хуулуг формалынын 32 кубсантиметр хемчээлгиди кылдыр холуур. Формалынын сугну урезин кырыне кутканынын соонда, оон беле эшкеш, брезент-биле ийикпе, азы өске-даа шыгы-биле дугулаш, 2—3 шактар дургузунда чыгырар херек. Ол үениң дургузунда боктары өлүрүп каар.

Бир болгаш ийи дугаар шыгыдышыкынын эрткеннин соонда 6 шак болганда урезинерин суг-биле үш дугаар — сөөлгү шыгыдышыкынын кылыр. Урезинин үш дугаар шыгытканынын соонда тарааны 10 градус чедир сериндеткеш, ол-ла хевээр 5—7 хонуктар

дургузунда чыгырар. Ол хуусаанын дургузунда яровизастаашкынын үзүниң температуразынын үстү-ле 15, а куду дие — 8 градустан эртпес ужурулг. Ону таарыштырарда беле урган тараанын кылынын эвээжидип, бичеледип турар.

Ынчаарга шыгыдышыкынын 3—4 хүннеринин соонда уруп каан урезинин 3—5 хуузу боттанып, чазылгылай берген турар ужурулг. Оон ынай суланын болгаш арбайн чажар материалдарын сөөлгү катап шыгытканын соонда 10—12 градус температуралыг кылдыр 15—20 шактың дургузунда бөлүк чыгырары чугула. Ону шуут беле эжер чорук база хоралыг болуп. Оон аразында боттанып үнүп чыдар урезинеринин хуузу 3 федерге, температураны 2—5 градус чедир кудуладыр. Бир эвес шыгыдышыкынын 5—6 дугаар хүннеринде боттанган урезинин хуузу 3-тен эвээш болуп болза, немелде шыгыдышыкыны кылдыр 100 килограмм урезинге-ле 1—2 килограмм сугну кудар. Немелде шыгыдышыкыны кылып турар уеде урезинерин эмин эрттир боттанып үнер чорун хайга-чаары чугула. Унгер урезинеринин хуузу 3—5 хуу болуп, а оон көвүлдеп болбас.

Бо бүгү аяжылар дүрүм өзүргөп кылдырган, чогуур хуусаазы четкен соонда яровизастаашкы урезинин шөлге чажар машина-биле чаштырар. А бир эвес чажар хире четээзи болза, урезинин доктаамал-биле холуштур эжил тургаш, чорту курдулар. Ынчаарга урезинерин үнер чорун оожургаар болгаш үрелер чорук оларга турбас.

Бир эвес яровизастаан урезин белен эвес болза, оон чогуур хуусаазы чедерин манавайн: анээ урезинин чажар херек. Чүгө дээрге, тарааны чажарынга озалдаар чорук болза, дүжүттүн шынырын кудуладыр болгай. Кажан яровизастаашкы урезин белен болурга, ам ырында оон чажарынга аяжылаары чугула.

Яровизастаашкы урезинин хемчээли анаа урезинден улуг болганда чажышыкынын хемчээлин, азы сыйрык белгил сыйрык эвезин хайгаараары чугула. Оон чедип алырда яровизастаан урезинге тускай селканы — чажар машинаны аяжылаары тергини чугула. Ону тускай кылып алырда тараа чажар машинаның чаштырар аппаратын анаа урезин чажар хемчээлинден алгыдып алыр.

Яровизастаан урезинин анаа урезин-биле деп хемчээлгиди чыгырар дие, боз чажыкчынын 5 погон-метр хемчээлгиди черге каш анаа урезинин чажарын санап алыр, а оон соонда дегин чажыкчыны ол-ла 5 погон-метр черге база-ла ол хире санныг яровизастаашкы урезинин чаштырар кылдыр тазырытып алыр. Кажан чажар машина чогуур санын шыгыдып, яровизастаан урезинин үндүр октап шыдаас болуп болза, одурттур чажар органы аяжылаар апар. Оон боттандырырда чажар машина мурунда чажып турган урезинеринин бир чартын чажар болуп ужурулг. Ынчанга ынчаар таарыштыр кылган чажар машина-биле чангыш шөлду ол-ла хүн ийи катап эрттер апар. Ынчаар чаштырарда харугла ийи чажар машинанын аяжылаары чугула: бирээзин шөлду узун дугаар, а бирээзин — доора дугаар чорудар.

Урезинерин яровизастап тургаш, шыгыдып боттандырып алырын эки шынарлыг чогуур хуусаазында чорудар, ол талазы-биле даалганы долдуур күүседир чорук болза, көдөз ажил-агый аяжылаачыларының болгаш колхозтарын эң чугула сорулгазын бирээзи болуп.

А. ЕРМАКОВА,

урезинер шынарнын талазы-биле область куринспекциянын агроному.

Библиотекаларының ажилын экижидер

Большевик партия, Совет чазак ажилчы чонун коммунисттик кижизилгезинче соксаал чокка сагыш салып турар. Ажилчы чонун коммунисттик кижизилгезин чедиптирери шиптирлээринге база бир чугула чепсек—номнары массаларга дүрген чедир дээш, ном саданың четкилерин калбартып, библиотекалары чүгө хоруайларга, район төптөрине эвес, харын көдөз Советтерге, колхозтарга чедир тургузуп, оон санын чыл келген тудум-на көвүлдеп турар. Библиотекаларга хөй-хөй номнары, акша-хөргөжин болгаш өске-даа чүдүлгелерин күрүндө үндүрүп турар.

Ол улуг сагыш саялышыкынын тодаргай чижектерин Тере-Хөл район төвүнде болгаш «Большевик» колхозта библиотекалардан көрүп болуп.

Ол библиотекаларның, ылангыя район төвүнде библиотеканын ном фондузунда политиктиг, чечен-погаалды болгаш техниканын ыныз-буру ном, чогаалдары кончук хөй. Библиотеканын ном фондузун дол-

дурары-биле областан чаа-чаа номнары үргүлчү чорудуп берип турар. Ынчаарга районун культураларынын шыгышыкы албан черлеринин кидизинин инспектору эш Седип, район төвүнде библиотека эргелекчизи эш Билчээ библиотеканын ажилын эмгелей тургузарыне чогуур кичээлгени салбайн турарлар. Оон түннелинде ында бар турар номнар чурум чыскаал чокка, анаа-ла өзалдандыр чыгыдыган. Номнарын ат даназынын кылгаш, көскү черге азып чарлавайн турарынын чылдаганы-биле номчук хереклээн номун оон дораан тып алыры берге. Областың төвүндө библиотекатг кээп турар орус, тыва дылдарда чаа-чаа номнары номчукчулар билбей турар. Солун, сеткүүлдер дугаарлар айыны бектестинерин, сандаргай байдал-биле

